

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQUARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLİYALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODELİ	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEKANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLİYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	
DEBITORLIK QARZLARINING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI	112
Normatova Gulmira Xayrullaevna	

SOLIQLARNI PROGNOZLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	118
Ergashov Jamshid Ashurovich	
MEHNAT XARAJATLARI HISOB: NAZARIY ASOSLAR, USULLAR VA BOSHQARUVDA AHAMIYATI.....	126
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
KORPORATIV XIZMATLARNING BANK FOYDASIGA TA'SIRI: KOMISSION VA FOIZLI DAROMADLAR TAHLILI	131
Qurbonov Abror Abdullayevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILY MEXANIZMLARI	136
Djamalov G'ofir Oribjanovich	
OCHIQLIK INDEKSI VA KORRUPTSIYAGA QARSHI KURASH SAMARADORLIGI: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING INSTITUTSIONAL TAHLILI	144
Dilshod Pulatov, Uchqun Abdug'aniyev	
DUNYO SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY HOLATI VA NATIJALARI TAHLILI	153
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	160
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
QURILISH TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI	164
Muxibova Guli Yarkinovna, Sharifxodjayeva Odina Ulug'bek qizi	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARINING TALIM JARAYONIGA TA'SIRINI BAHOLASH	168
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI: XALQARO TAJRIBA VA INSTITUSIONAL YONDASHUVLAR	173
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich	
KORXONALARDA AI-DRIVEN "DECISION SUPPORT SYSTEMS" (DSS)NI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Mardanov Ra'no	
STRENGTHENING THE FINANCING OF FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN THROUGH BANK CREDIT	186
Baymurotova Zina Aqilbekovna, Ibadullaeva Asal Ulugbek qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH	192
Aytmuratov Qutlimurat Jalgasovich	
ATTRACTING INVESTMENTS FROM FINANCIAL MARKETS AND FACTORS INFLUENCING THE INCREASE OF THEIR ATTRACTIVENESS	196
Kholov Sherali Akhrorboyevich	
MARKAZIY OSIYODA TRANSCHEGARAVIY SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA ADOLATLI TAQSIMLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	200
Matkarimov Mansur	
XALQARO XIZMATLAR SAVDOSIDA TIBBIY TURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	206
Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING KO'P OMILLI INDIKATORLARI TIZIMI	213
Ibroximov Iloxomjon Shavkatjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINI IQTISODIY FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	219
Tillayeva Barno Ramiziddinova	
NOTIJORAT TASHKILOTLAR FAOLIYATIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI VA AUDITORLIK HISOBOTLARINING O'ZIGA XOSLIGI	224
Xolmirmayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РЕИНТЕГРАЦИИ ВОЗВРАЩАЮЩИХСЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА.....	230
<i>Амантурова Дилбара Кыдыкбековна</i>	
РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	237
<i>Асрарова М.У.</i>	
О СКОРИНГОВЫХ МЕТОДАХ ЭКСПРЕСС-АНАЛИЗА ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	242
<i>Ирмухамедова Муслима Дилшодовна</i>	
UY-JOY QURILISHIDA ESKROU MEXANIZMLARINI JORIY ETISH ORQALI INVESTITSION XAVFSIZLIK VA MOLIVAVIY SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH	247
<i>Karimov Inomjon Ortikbaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI	254
<i>Kamoliddinov Ilhomjon Muxammadjonovich, Kobilov Murod Vakkosovich</i>	
TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	259
<i>Axmedov Toxirjon Xasanjon o'g'li</i>	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ENERGETIKA VA ISHLAB CHIQARISH SALOHİYATINING ROLI	264
<i>Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li</i>	
TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS-NAZORAT TIZIMI ORQALI RISKLARNI SAMARALI BOSHQARISH	270
<i>Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ И СТРАХОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКИНГА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ.....	275
<i>Бахтиёров Худайберган Хамдам угли</i>	
DOIMIY BO'LMAGAN KUCH TA'SIRIDA DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONLI TAHLIL QILISH.....	282
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Isomova Sabohat Islom qizi</i>	
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF STRUCTURAL ECONOMIC TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN.....	290
<i>Isakjanova Saboxat Muhamedovna</i>	
МОДЕЛИРОВАНИЕ САМОВОЗБУЖДЕНИЕ НЕЯВНОПОЛЮСНОГО СИНХРОННОГО ГЕНЕРАТОРА ПРОДОЛЬНО-ПОПЕРЕЧНОГО ВОЗБУЖДЕНИЯ	298
<i>Пирматов Нурали Бердиёрович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Бердиёров Улугбек Нурали угли, Бердиёров Улмасбек Нурали угли</i>	
YURTIMIZDAGI EKOLOGIK SOF YOG'OCH MATERIALLARIDAN TAYYORLANGAN ORAYOMA KONSTRUKSIYALARINING CHO'ZILISHGA QARSHILIGI	305
<i>Yunusaliyev Elmurod Muhammadyaqubovich, Toshpulatov Ilhomjon Baxtiyorovich</i>	
AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI	311
<i>Aminov Hamza Husanovich, Madrimov Rajabboy Masharipovich, Xamdullayeva Aziza Baxtiyor qizi</i>	
EXPLAINABLE AI YORDAMIDA SOC UCHUN TUSHUNTIRILADIGAN KIBERXAVF ANIQLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	318
<i>N.N. Jo'rayev, A.Sh. Juraboyev</i>	
QUYOSH FOTOELEKTRIK MODULLARINI SUV YORDAMIDA TOZALASH VA SOVITISH USULLARI TAHLILI	324
<i>Ibragimov Umidjon Hikmatullayevich, Qodirov Jobir Ro'zimatovich, Izomov Shahzod Niyoz o'g'li, To'yumurodov Quvonchbek Sherzod o'g'li</i>	

RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING QURILISH SOHASIGA INTEGRATSIYASI: ILG'OR XALQARO TAJRIBA	332
Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna	
ФАКТОРЫ НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОБИРАЕМОСТЬ НАЛОГОВ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	339
Хакимова Ситора Ильёсжон кизи, Муталова Дилором Махамаджановна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	345
Л.А. Кадырова, Б. Н. Эгамов	
ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASIDA SUG'URTA BOZORINING TUZILISHI TAHLILI	350
G'ozdiyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLİYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	358
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
KONTEYNERLI TASHUVLARNING JORIY HOLATI, MAVJUD MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	366
Samatov G'affor Alloqulovich, Xolmatov Bekzod Nurmatovich, Toxirov Maxmudjon Murodjon o'g'li, Absattarov Isomiddin Xotam o'g'li	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH OMILLARI BO'YICHA NOMUVOFIQLIKNI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH MEXANIZMI	381
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR	386
Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li	
SIFATLI TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH VA AHOLIGA QAMROVNI TA'MINLASHDA BOSHQARUV QARORLARINING AHAMIYATI	391
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA GIPERPARAMETRLARNI MATEMATIK OPTIMALLASHTIRISH USULLARI	396
Husan Arziqulov Normurod o'g'li	
ENHANCING THE SERVICE SECTOR AS A MEANS OF CREATING EMPLOYMENT IN TOURISM INFRASTRUCTURE	401
Zarikeev Rasul Polatovich	
EXPANDING BANK CREDIT OPPORTUNITIES FOR FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	406
Isakov Janabay Yakipbaevich	
BANKS' BROKERAGE AND ADVISORY SERVICES IN FACILITATING SECURITIES TRANSACTIONS AND IMPROVING MARKET LIQUIDITY	412
Isakov Isobek Janabay uli	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ	416
Ибрагимов Мансур Ахметович	
ОПТИМИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ НОВЫХ ЦЕПЕЙ ПОСТАВОК	421
Маннапова Феруза Фахриддин кизи	
ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASIDA ISLOM MOLİYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	428
Isroilov Obid Olimjonovich	
OZIQ-OVQAT BOZORI KON'YUNKTURASINI BAHOLASHDA KO'P OMILLI REGRESSIYA MODELINING SAMARADORLIGI	433
Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich	

AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHNING ISTIQBOLLARI.....	438
Djuraeva Didora Sobirjonovna	
ZAMONAVIY MOLIVAVIY INFRATUZILMANING INSTITUSIONAL ASOSLARI: TO'LOV TIZIMLARI NAZARIYASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	441
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI MENEJMENT VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	449
Zayaviddinova Nafisa Muxammadovna	
CORPORATE GOVERNANCE, FDI, AND URBANIZATION IN THE GREEN ECONOMIC TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN	454
Ablaeva Valentina	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND MICRO-ENTERPRISE DEVELOPMENT	460
Dilafroz Kuchkorova	
LEGIRLANGAN PO'LATLARDAN TAYYORLANGAN PROKATLASH JO'VALARINI CHIDAMLILIGINI OSHIRISH UCHUN TERMIK PUXTALASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	466
Saydumarov Botir Muradovich, Berdiyev Darob Murotovich, Tashmatov Ravshan Qobilovich	
SHAMOL TURBINASINING IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATORI O'TKINCHI JARAYONLARINING TAHLILI	471
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Yunusov Obidxon Abdivait o'g'li, Jo'rayev Doston Majid o'g'li	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	479
Babaxanova Dildora Rustamovna	
RAQOBAT USTUNLIGIGA ERISHISHDA ZAMONAVIY MARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	485
Meliqulov Abdulhalil Norinovich	
JAMOAT AHAMIYATIGA EGA TASHKILOTLAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARI, ULARNING MOLIVAVIY HISOBOTLARI VA AUDITIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.....	490
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
EFFICIENCY OF IMPROVING THE IT SERVICES EXPORT	494
Uzakov Ortik Shaymardanovich	
CHORVACHILIKDA ILK VETERINARIYA XIZMATI TARIXI: QADIMGI O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	499
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHGA BAG'ISHLANGAN DASTLABKI ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING TAHLILI	503
Xamroyev Anvar Ashurovich	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	508
A.A.Abduvoxidov	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIVAVIY HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	518
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
PERFORMANCE APPRAISAL FAIRNESS AND EMPLOYEE OUTCOMES IN UZBEKISTAN'S EDUCATIONAL INSTITUTIONS: A QUANTITATIVE INVESTIGATION	525
Farida Nishanova	
SANOAT KORXONALARIDA SIFAT BOSHQARUVI TIZIMLARINING ISHLAB CHIQARISH JARAYONIGA TA'SIRI	535
O'.M. Baytanov	

DIGITAL METHODS FOR MONITORING HAND HYGIENE AND AUTOMATIC NAIL SEGMENTATION USING COMPUTER VISION TECHNOLOGIES	540
Shavkat Shukhratovich Azimov, Temurbek Zokir Ugli Daminov, Durdona Nurjonovna Rasulova, Dilorom Umrzakovna Nalibaeva	
MATLAB-BASED OPTIMIZATION OF METHANE FEED INTAKE IN A GTL PLANT FOR SYNTHETIC FUEL PRODUCTION.....	545
U.T. Beshimov, U.R. Azamatov, A.G. Makhsumov, E.E. Mashaev	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПТИМАЛЬНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО ВЛОЖЕНИЯ В СОЦИАЛЬНО-ЗНАЧИМЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	554
Зайналов Ж.Р. , Абдуллаева С.Ш., Нурмухамедов А.М.	
INFORMATIKA FANINI O'QITISHDA ONLAYN TEST VA AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMLARI: INNOVATION METODLAR, ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA DOLZARB MUAMMOLAR TAHLILI	561
Nasriddinov Zaynoddin Xusniddin o'g'li, Sayidov Nozimjon Abdunosirovich	
SERVOMOTORLARNING XARAKTERISTIKALARI	565
Pirmatov Nurali Berdiyrovich, Egamov Akmal Mamarasulovich, Mamarasulov Nodir Akmal o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI BOSHQARISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	572
O'rinov Komiljon Kozimovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHDA SIFAT NAZORATINI OSHIRISHNI RAQAMLASHTIRISH YO'LLARI.....	576
Meliyev X.T.	
INVESTIGATION OF THE EFFICIENCY OF FATS AND OILS REMOVAL FROM WASTEWATER GENERATED BY PUBLIC CATERING ENTERPRISES	585
Durdona Obutjonova, Xayrullo Ibroximov, Ahmadjon Ibadullaev, Umar Chorshanbiev, Babaev Askar	
INSON KAPITALINING IQTISODIY MAZMUNI, UNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI VA O'ZBEKISTONDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	591
Ismailova Gulruh Faxriddinovna	
HUDUDLARDA MOLIAVIY INKLYUZIVLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINING MOLIAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI.....	596
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
NORASMIY BANDLIK VA DAROMADLARNI SOLIQQA TORTISHDA SOLIQ IMTIYOZLARIDAN FOYDALANISH TAHLILI	600
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT KORXONALARINI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) ORQALI XUSUSIYLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI ("UZAUTO MOTORS" VA "O'ZBEKTELEKOM" AJ MISOLIDA).....	605
Razikov Ulug'bek Zaripovich	
QURILISHDA INNOVATION FAOLIYAT TUSHUNCHASI VA TURLARI	611
B.K.Abdusamatov, I.A.Yusupov	
ИССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДОВ ЗАКРЕПЛЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ ПЕСКОВ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ ПОЛОС ВДОЛЬ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ	615
Лесов Кувандык Сагинович, Хуршида Абдимуминовна	
SURXONDARYO VILOYATI TUMANLARIDA INVESTITSIIYA MUHITINI YAXSHILASH OMILLARI.....	621
Qosimova Nodira Saidovna	
QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH VA RENTABELLIKNI OSHIRISH STRATEGIYALARI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	627
Sanjarbek Sotvoldiyev Dilshodbek o'g'li, Qodirov Zohidjon Eraliyevich	

YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATI TEKSHIRUVLARIGA OID ILMIY TALQINLARNING TAHLILI.....	632
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
QUYOSH ISSIQXONALARIDA QUYOSH ENERGETIK QURILMALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA TEXNIK YECHIMLARI	640
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
IT-KORXONALARIDA INVESTITSIIYA VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI TAHLILI.....	648
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN LOYIHALAR TAHLILI	655
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПОДОТРАСЛЕЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА.....	666
Уролова Севара Бехзод кизи	
MAHALLIY BUDJETLARNI SHAKLLANTIRISH VA TAQSIMLASH JARAYONIDA FUQAROLAR ISHTIROKI: SO'ROVNOMA NATIJALARI ASOSIDA TAHLIL	672
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
TRANSPORT SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH: XORIJIY TAJRIBA.....	677
Mirzayeva Dildora Inomovna, Alijonov Ahadjon Hasanboy o'g'li	
BOSHQARUV ETIKASINING ZAMONAVIY BIZNESDA TUTGAN O'RNI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	686
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INNOVATSION-TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'NALISHLARI	694
Sh.A.Sultonov	
MINTAQAVIY INVESTITSION SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MODELLARINING ROLI	700
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
MASHINASOZLIKDA DETALLARNI SARALAB YIG'ISHNING AFZALLIGI VA AHAMIYATI	705
Baxramov Faxridin Xuzriddinovich, Abdixamidov Nurbek Ural o'g'li, Abdullayev Djura Xudoyorovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕХАНИЗМОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ ЭСКРОУ-СЧЕТОВ	712
Жаксымуратов Казбек Раджович	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	717
Nurullayev Baxrom Botirovich	
XIZMATLAR SOHASI RIVOJIDA DAROMADLARNING INKLYUZIV O'SISHI, KAMBAG'ALLIK DARAJASI TUSHISHINING MUHIM OMILIDIR.....	724
Saparov Murod Irgashovich	
BOZOR MUNOSABATLARI RIVOJLANISHI SHAROITIDA SOLIQ TIZIMINING DOLZARB MASALALARI.....	728
Umurzak Rajabov	
TIJORAT BANKLARIDA RESURS BAZASI SHAKLLANISHINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	734
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
OLIY TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH KORXONALARI O'RTASIDAGI INNOVATSION HAMKORLIK	741
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	

QURILISH TARMOG'IDA KICHIK VA YIRIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INVESTITSION-INNOVATSION MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	744
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
КЛЮЧЕВЫЕ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ПЕДАГОГА КАК ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ.....	750
Киличева Феруза Бешимовна	
NEYROPSIXOLINGVISTIKADA INVERSIV GAP KONSTRUKSIYALARINING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI	755
Tuyboyeva Shakhnoza	
ROLE OF MODERN MODELS IN REGIONAL PRODUCTION MANAGEMENT	758
Abdullayev Muzaffar Abdurjabbarovich	
HUDUDIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMINING AHAMIYATI.....	761
Karimova Shirin Zoxid qizi	
MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA ILG'OR XORIJ TAJRIBASI	766
Xolmatova Asila Menglimurod qizi	
QASHQADARYO VILOYATIDA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI	773
Sattorov Firdavs Ziyodullayevich	
TUSHUM VA DAROMAD HISOBI KATEGORIYALARINI XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARI ASOSIDA TAHLILI.....	777
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
GLOBALASHUV SHAROITIDA TADBIRKORLIKDA XALQARO SAVDO MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI SUN'IIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	783
Xudayberdiyev Otabek Absalomovich	
QASHQADARYO VILOYATINING TABIIY TURISTIK RESURSLARI VA ULARNING TURIZM RIVOJLANISHIDAGI ROLI	790
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
O'ZBEKTELEKOM AK TEXNIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH: DEA CCR MODEL VA MALMQUIST TFP INDEKSI ASOSIDA TAHLIL.....	794
Salimova Husniya Rustamovna	
BIZNES-JARAYONLARNI MODELLASHTIRISHNING MOHIYATI VA ULARNI MOLIVAVIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLAR ORASIDAGI BOG'LIQLIK.....	800
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi	
XORIJIY TURISTLAR UCHUN KREATIV VA JOZIBADOR TURIZM MAHSULOTLARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	805
Abdurasulov Shavqiddin Erkin o'g'li	
XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI MOLIVAVIY RESURSLARINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI LOYIHALARDAGI ROLI VA SAMARADORLIGI	811
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
IQTISODIY O'SISH VA ISHSIZLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING NAZARIY MODELLARI	818
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
RESPUBLIKAMIZDAGI YIRIK AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA "XALQCHIL IPO"NI O'TKAZISH ISTIQBOLLARI	822
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
МЕТОДОЛОГИЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОДУКЦИИ ВИНОГРАДНОЙ ОТРАСЛИ.....	829
Сапаев Д.Х.	

SABZAVOT EKISHDA TUPROQNING FIZIK-MEXANIK XUSUSIYATLARI	835
<i>Ravshanov Hamraql Amirqulovich, Aliqulova Sevara Muxiddinovna</i>	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI LOYIHAVIY MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	839
<i>Abdurazakova Nasiba Sultanovna</i>	
O'ZBEKISTON HUDUDLARINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINING ROLINI YANADA KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI	844
<i>Bekchanov Davron Masharipovich</i>	
TOG'LI SHAROITLARDI AVTOGREYDERLARNING YOQILG'I SARFIGA TA'SIR QILUVCHI FAKTORLAR	848
<i>Sarmonov Azizbek Xoshimjonovich, Abduraimova Shoxsanam Murodjon qizi</i>	
JAHON AMALIYOTIDA TASHQI SAVDO SIYOSATINI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI VA ILG'OR TAJRIBALAR	855
<i>G'iyosov Ilhom Karimovich, Toxirova Risolat Abdushukur qizi</i>	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY BANK XIZMATLARINI TATBIQ QILISH IMKONIYATLARIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR	862
<i>Absamatov Asqar Ergashovich</i>	
ALOQA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI ASOSIY YO'NALISHLARI	868
<i>Nazarov Sanjar Nasridinovich</i>	
RAQAMLI MEXANIZMLAR ASOSIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	873
<i>Abdiyev Alimardon Chorsanbiyevich, Shamsiyeva Ruxsora Nasirovna</i>	
MAMLAKATIMIZ MAHALLALARIDA TADBIRKORLIK VA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI	876
<i>Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich</i>	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA RESURLARIDAN FOYDALANISHNI MODELLASHTIRISH	880
<i>Qo'ziyoyev Behzod Hamidovich</i>	
BARQAROR SANOAT VA ESG INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	884
<i>Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li</i>	
ОТ ТРАДИЦИОННОГО ПОЛИВА К ТОЧНОМУ ОРОШЕНИЮ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДЫ В ХЛОПКОВОДСТВЕ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	890
<i>Rahimov Olim Xamitovich, Gulchexra Salimovna Narzullaeva</i>	
DIGITAL TECHNOLOGIES AS A KEY DRIVER OF SOCIO-ECONOMIC PROGRESS: A QUANTITATIVE ANALYSIS OF IMPACT TRANSMISSION MECHANISMS	898
<i>Bozorova Irina Jumanazarovna</i>	
RAQOBQT BARDOSHLIKNI OSHIRISHDA MEHMONXONA INNOVATSIYALARINING STRATEGIK AHAMIYATI	904
<i>Usmanova Gulida Valiyevna</i>	
KO'CHMAS MULK QIYMATINI OMMAVIY BAHOLASH UCHUN KOB-B-DUGLAS GIBRID MODELINI QO'LLASH	910
<i>Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li</i>	
САНИТАРНО-ЗАЩИТНАЯ ЗОНА КАК ИНСТРУМЕНТ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ КРУПНОМАСШТАБНЫХ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРОЕКТОВ (НА ПРИМЕРЕ ШЕРАБАДСКОЙ СОЛНЕЧНОЙ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ СТАНЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН)	919
<i>Омандавлатов Сирожиддин Содикович</i>	
ZAHAHLI CHIQINDILARNING ATROF-MUHIT VA INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH	924
<i>Ruziyeva Iroda Davutovna, Mavlonova Shaxnoza Raxmatovna</i>	

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ТРАНСПОРТНЫЕ СИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ VANET ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ.....	930
Лазарев Амир Пишембаевич, Шахобиддинов Алишер Шопатхиддинович	
STRENGTHENING THE FINANCIAL RESOURCE BASE OF COMMERCIAL BANKS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION.....	938
Dilnoza Xaitboyeva	
SHAHAR INFRATUZILMASIDA NOGIRONLIGI BOR SHAXSLAR UCHUN TO'SIQSIZ MUHITNI TASHKIL ETISHDA XALQARO YONDASHUVLAR	941
Karimova Laziza Jaxongir qizi	
BANK RISKLARINI BOSHQARISHDA RISK-APPETIT TUSHUNCHASI VA UNI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI	946
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, Mirzaraximova Nurhayot Bahrom qizi	
O'ZBEKISTONDA MILLIY TAOMLARNING TURISTLAR SAYOHAT MOTIVATSIYASIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	950
Turayev Ziyadulla Norsoatovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM TURLARINI TRANSFORMATSIYALASH VA DIVERSIFIKATSIYALASH CHEGARALARINI TIZIMLI TAHLIL ASOSIDA ANIQLASH USLUBIYOTLARI	956
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI HISOBLASHDA KUZATUV QAMROVI, MA'LUMOTLAR MANBALARI VA VAZNLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	964
Ismailova Shaxnoza Uktamovna	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY NARXLARI INDEKSINI HISOBLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING INTEGRALLASHGAN MODEL I	969
Tog'ayeva Dildora Akramovna	
AUDIT ISHI SIFATINI BAHOLASHDA XALQARO STANDARTLARDAN FOYDALANISH	976
Qo'shmatov Otaxon Qurbonaliyevich	
ГЛОБАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЭЛЕКТРОМОБИЛЕЙ И ЗАРЯДНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	981
Абдурашидов Искандарбек Журъат угли, Ибрахимов Каримжон Исмаилович, Таджикибаев Абдунаби Абдурахмонович, Абдурашидов Сардор Журъат угли	
STUDY OF THE HYDROLYTIC ACTIVITY OF CELLULASE ENZYME PREPARATIONS ON COTTON FIBER.....	990
Nazarov Kamoljon, Valixodjayeva Ziyoda, Soatov Askarali	
KATTA MA'LUMOTLAR (BIG DATA) VA ULARNING AXBOROT TIZIMLARIDAGI QO'LLANILISHI.....	994
Abdullayev Jahongir Shuxrat o'g'li	
AGRAR SOHADA MOLIYALASHTIRISH TIZIMIDA XUSUSIY INVESTITSIYALAR VA KREDIT O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNING AHAMIYATI.....	998
S. J. Yangiboev	
THE ROLE OF SUPERPLASTICIZERS IN REDUCING WATER DEMAND AND ELIMINATING EXTERNAL CURING IN CONCRETE.....	1005
Shakirov Tuygunjon Turgunovich, Umarov Khotamjon Atamjonovich	
ВНЕДРЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО: ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	1010
Айтымбетов Султанбек Дуйсенбаевич	
DOLOTA DETALIGA QO'SHIMCHA ISHLOV BERIB RESURSINI OSHIRISH TEXNOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1016
Qosimov Karimjon, Qodirov Nazirjon Ulug'bekovich, Yusupov Asrorbek Rafiqjon o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASINI TA'MINLASHDA RAQAMLI INFRATUZILMANING ROLI.....	1019
Eshpo'latova Hilola Bozorboy qizi	

MICROSOFT ACCESS ASOSIDAGI QAROR QABUL QILISH TIZIMI ORQALI LABORATORIYALARDA “ISO 9001:2015” VA “ISO/IEC 17025:2017” STANDARTLARINI JORIY ETILISH DARAJASINI BAHOLASH	1025
Mamajonov Abduvoxid Abduraxmonovich, Abdujabborov Obidjon Oribjon o'g'li	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INNOVATSION RIVOJLANISH: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YO'NALISHLAR	1032
Aksakalov Ravshanjon Dolimjonovich	
ENTROPIYA ASOSIDA MA'LUMOTLARNI SIQISH ALGORITMLARINI TAHLIL QILISH	1038
Jovliyeva Dilnoz Mustofa qizi	
SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA RAQOBAT RAZVEDKASINING KONSEPTUAL MODEL I	1043
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
YENGIL AVTOMOBIL UCHUN YONILG'I SARFINI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN ECO-HARAKAT REJIMLARINI NAZARIY ASOSLASH USLUBI	1048
Fattohjonov Bekzod Rasuljon o'g'li, Ro'zimov Sanjarbek Komilovich, Ravshanbekov JaxongirAlisher o'g'li, Muxitdinov Akmal Anvarovich	
AQSHNING ILG'OR TAJRIBASI ASOSIDA IKKIYOQLAMA SOLIQQA TORTISHNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	1058
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	

AQSHNING ILG'OR TAJRIBASI ASOSIDA IKKIYOQLAMA SOLIQQA TORTISHNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Rajapov Shuxrat Zaripbayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti huzuridagi

“O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari”

ilmiy-tadqiqot markaz direktorining umumiy ishlar bo‘yicha o‘rinbosari, I.f.d. (DSc).

Science ID: FXR-0525-0021

ORCID: 0000-0002-4464-1542

Annotatsiya. Mazkur maqolada AQSH tajribasi asosida ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish metodologiyasining nazariy-huquqiy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Shuningdek, transchegaraviy daromadlarni soliqqa tortishda soliq yukini kamaytirish, soliq krediti mexanizmidan foydalanish, dividendlarni soliqqa tortishning o‘ziga xos xususiyatlari hamda iqtisodiy mazmun ustuvorligi tamoyilining ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijasida xalqaro soliq normalari doirasida ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishning samarali yondashuvlari umumlashtirilgan.

Kalit so‘zlar: ikkiyoqlama soliqqa tortish, ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish metodologiyasi, AQSH tajribasi, transchegaraviy daromadlar, soliq yuki, dividendlar, soliq krediti, iqtisodiy mazmun ustuvorligi, xalqaro soliq normalari, xalqaro soliqqa tortish.

Abstract. This article analyzes the theoretical, legal, and practical aspects of the methodology for eliminating double taxation based on U.S. experience. It also highlights reducing the tax burden on cross-border income, the use of the tax credit mechanism, the specific features of dividend taxation, and the importance of the economic substance over form principle. The study summarizes effective approaches to eliminating double taxation within the framework of international tax norms.

Keywords: double taxation, methodology for eliminating double taxation, U.S. experience, cross-border income, tax burden, dividends, tax credit, economic substance over form, international tax norms, international taxation.

Аннотация. В статье анализируются теоретико-правовые и практические аспекты методологии устранения двойного налогообложения на примере опыта США. Также освещается снижение налогового бремени при налогообложении трансграничных доходов, использование механизма налогового кредита, особенности налогообложения дивидендов и значение принципа экономической субстанции. В результате исследования обобщены эффективные подходы к устранению двойного налогообложения в рамках международных налоговых норм.

Ключевые слова: двойное налогообложение, методология устранения двойного налогообложения, опыт США, трансграничные доходы, налоговое бремя, дивиденды, налоговый кредит, приоритет экономической субстанции, международные налоговые нормы, международное налогообложение.

KIRISH

Xalqaro integratsiya jarayonlarining kuchayishi tufayli davlatlar o‘rtasidagi iqtisodiy aloqalar tobora kengayib bormoqda. Bu holat transchegaraviy faoliyat yuritayotgan jismoniy va yuridik shaxslarning bir vaqtning o‘zida ikki yoki undan ortiq davlatda soliq to‘lash majburiyatiga duch kelishiga sabab bo‘lmoqda. Natijada ikkiyoqlama soliqqa tortish holati yuzaga kelib, u investitsiya muhitiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi, kapital harakati erkinligini cheklaydi hamda soliq to‘lovchilar zimmasiga ortiqcha moliyaviy yuk yuklaydi. Shu bois ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish milliy va xalqaro soliq siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

AQSH bu borada boy va tizimli tajribaga ega davlatlardan biri sanaladi. Mazkur mamlakatda ikkiyoqlama soliqqa tortishni kamaytirish, xalqaro investitsion faollikni rag‘batlantirish hamda soliq tizimining

raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan samarali mexanizmlar shakllantirilgan. Xususan, AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishning asosiy vositalaridan biri sifatida soliq krediti metodi keng qo'llaniladi. Mazkur metodga ko'ra, AQSH fuqarosi yoki rezidenti tomonidan xorijda olingan daromad bo'yicha chet davlatda to'langan soliq summasi AQSHdagi soliq majburiyatini hisoblashda inobatga olinadi va tegishli tartibda chegirib tashlanadi. Natijada bir xil daromadning ikki marotaba soliqqa tortilishi oldi olinadi.

Bundan tashqari, AQSH ko'plab davlatlar bilan ikki tomonlama soliq shartnomalarini imzolagan bo'lib, ushbu shartnomalarda daromad manbai, soliq rezidentligi, soliq solish vakolati, shuningdek, dividendlar, foizlar, royalti va boshqa turdagi daromadlar bo'yicha soliq yukining taqsimoti aniq belgilab qo'yilgan. Bu esa investorlar va xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun huquqiy aniqlik, barqarorlik va oldindan prognoz qilish imkoniyatini yaratadi.

AQSH tajribasining yana bir muhim jihati — xalqaro soliq normalarining ichki soliq qonunchiligiga uyg'unlashtirilganidir. Jumladan, 2017-yilda qabul qilingan Tax Cuts and Jobs Act (TCJA) orqali xalqaro daromadlarni soliqqa tortish bo'yicha yangi yondashuvlar joriy etildi. Ushbu islohotlar xorijda jamg'arilgan daromadlarni mamlakat iqtisodiyotiga qaytarish, ichki bozorda raqobatbardoshlikni oshirish hamda daromadlarni sun'iy ravishda past soliqqa oid yurisdiksiyalarda saqlash holatlarini kamaytirishga qaratilgan edi.

AQSH xalqaro soliq munosabatlarini tartibga solishda nafaqat xalqaro shartnomalarga, balki ichki qonunchilikdagi samarali institutlarga ham tayanadi. Xususan, Foreign Tax Credit (FTC) mexanizmi xorijda to'langan soliqlarni AQSHdagi soliq majburiyatlaridan chegirish imkonini berib, ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishning amaliy vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur mexanizm soliq to'lovchilarni ikki karra soliq yukidan himoya qilish bilan birga, ular tomonidan daromadlar va to'langan soliqlar yuzasidan aniq hujjatlar yuritilishini ham talab qiladi.

Shu bilan birga, AQSHda Controlled Foreign Corporation (CFC) konsepsiyasi ham amalda qo'llaniladi. Mazkur mexanizm AQSH rezidentlari tomonidan nazorat qilinadigan chet el kompaniyalari daromadlarini aniqlash va ularni muayyan hollarda AQSHda soliqqa tortish imkonini beradi. Bu esa xalqaro miqyosda soliqdan qochish holatlarini cheklashga xizmat qiladi. Mazkur yondashuvni o'rganish O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

AQSH xalqaro soliq siyosatida axborot almashinuvi mexanizmlari ham alohida o'rin tutadi. Xususan, Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA) asosida xorijiy moliya institutlaridan AQSH fuqarolariga tegishli hisobvaraqlar to'g'risidagi ma'lumotlarni olish tartibi yo'lga qo'yilgan. Ushbu mexanizm xorijdagi daromad va aktivlar ustidan nazoratni kuchaytirish, yashirin moliyaviy resurslarni aniqlash va soliq intizomini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bunday tajribani O'zbekiston sharoitiga moslashtirish daromadlarning haqiqiy manbalarini aniqlash va soliq ma'murchiligini takomillashtirishda muhim omil bo'lishi mumkin.

So'nggi yillarda O'zbekiston ham xalqaro soliqqa tortish sohasida islohotlarni jadallashtirmoqda. Xususan, ikki tomonlama soliq shartnomalari tarmog'ini kengaytirish, xalqaro standartlarga mos soliq mexanizmlarini joriy etish hamda OECD tomonidan ilgari surilgan BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) tashabbuslari doirasidagi tamoyillarni amaliyotga tatbiq etish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayon xalqaro soliq shaffofligini ta'minlash, foydani sun'iy ko'chirish holatlarining oldini olish va adolatli soliqqa tortish tizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

AQSH tajribasini O'zbekiston amaliyotiga moslashtirishda quyidagi yo'nalishlarga ustuvor e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- soliq krediti mexanizmini yanada takomillashtirish;
- soliq rezidentligi va daromad manbaini aniqlash mezonlarini aniq belgilash;
- iqtisodiy mazmunning huquqiy shakldan ustunligi prinsipini qonunchilikka izchil joriy etish;
- xalqaro standartlar asosida axborot almashinuvini rivojlantirish;
- ikki tomonlama soliq shartnomalari geografiyasini kengaytirish.

AQSHning ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish borasidagi tajribasi tizimli, huquqiy jihatdan puxta asoslangan va biznes subyektlari uchun qulay mexanizmlarga ega. Mazkur tajriba O'zbekiston uchun ham muhim ilmiy-amaliy manba bo'lib xizmat qilishi mumkin. Xususan, milliy qonunchilikni takomillashtirish, xalqaro shartnomaviy-huquqiy bazani mustahkamlash va soliq organlari o'rtasida samarali axborot almashinuvini yo'lga qo'yish orqali ikkiyoqlama soliqqa tortish muammosini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Bu esa nafaqat soliq to'lovchilar manfaatlarini himoya qiladi, balki mamlakat investitsiyaviy jozibadorligini oshirish va xalqaro iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro soliqqa tortish sohasidagi dastlabki nazariy tadqiqotlar Brian J. Arnold, Michael J. McIntyre kabi olimlar tomonidan olib borilgan. Ularning ilmiy ishlari xalqaro soliq munosabatlari, daromad manbai, rezidentlik maqomi hamda transchegaraviy daromadlarni soliqqa tortish masalalarining nazariy asoslarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Miles Dead va Richard Williamsning Introduction to the Law of Double Taxation Conventions nomli asarida ikki tomonlama soliq shartnomalarining huquqiy va amaliy jihatlarini chuqur yoritilgan. Mazkur asarda, ayniqsa, “rezidentlik” va “manba davlat” tushunchalarining vujudga kelishi, ularning soliq yurisdiksiyasini belgilashdagi oʻrni hamda soliq yukini taqsimlashdagi ahamiyati batafsil tahlil qilingan.

Reuven S. Avi-Yonah va L. Richardning US International Taxation asari esa AQSH xalqaro soliq tizimining oʻziga xos xususiyatlarini ochib beradi. Unda soliq krediti, global daromad konsepsiyasi, Controlled Foreign Corporation (CFC) instituti hamda Subpart F Income kabi tushunchalar amaliy misollar asosida yoritilgan. Mazkur manba AQSHning ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish mexanizmlarini tushunishda muhim nazariy asos boʻlib xizmat qiladi.

AQSH Moliya vazirligi va Ichki daromadlar xizmati (IRS) tomonidan eʼlon qilinadigan normativ-huquqiy hujjatlar hamda rasmiy sharhlar ushbu mavzuni oʻrganishda eng ishonchli manbalar sirasiga kiradi. Jumladan, Internal Revenue Code (IRC), Subpart A va F qoidalari AQSH rezidentlari va kompaniyalarining xalqaro soliq majburiyatlarini belgilab beradi. IRS Publication on Foreign Tax Credit esa xorijda toʻlangan soliqlar boʻyicha kredit berish tartibini tushuntiradi.

Shuningdek, Tax Cuts and Jobs Act (TCJA, 2017) orqali xalqaro soliqqa tortish tizimiga kiritilgan GILTI (Global Intangible Low-Taxed Income) va FDII (Foreign-Derived Intangible Income) kabi yangi mexanizmlar xalqaro daromadlarni soliqqa tortishning zamonaviy yondashuvlarini aks ettiradi. Bundan tashqari, AQSH Kongressining Soliq boʻyicha qoʻmitasi — Joint Committee on Taxation tomonidan tayyorlanadigan tahliliy hisobotlar xalqaro soliq tizimidagi oʻzgarishlarning iqtisodiy natijalarini baholashda muhim manba hisoblanadi. Ushbu materiallar qonunchilikdagi yangiliklarning investitsiya muhiti, kapital harakati va soliq tushumlariga taʼsirini aniqlash imkonini beradi.

Xalqaro darajada esa Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan ishlab chiqilgan BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) dasturi alohida ahamiyatga ega. Xususan, uning 6-sonli hisoboti — Prevention of Treaty Abuse ikki tomonlama soliq shartnomalaridan suiisteʼmol qilish holatlarini cheklash boʻyicha muhim tavsiyalarni oʻz ichiga oladi. Shuningdek, OECD tomonidan chop etilgan Model Tax Convention on Income and on Capital xalqaro soliq shartnomalarini tuzishning asosiy huquqiy modelini belgilaydi. Mazkur modelda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishning ikki asosiy usuli, yaʼni soliqdan ozod qilish va soliq krediti usullari tavsiya etiladi. AQSH amaliyotida, asosan, soliq krediti usulidan foydalanilishi esa uning xalqaro soliq siyosatining oʻziga xos yoʻnalishini belgilaydi.

2010-yilda qabul qilingan FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) qonuni AQSH fuqarolariga tegishli xorijiy bank hisobvaraqlari boʻyicha axborotlarni oshkor etish tizimini yaratdi. Mazkur qonunga muvofiq, chet el moliya institutlari AQSH rezidentlariga tegishli hisobvaraqlar haqidagi maʼlumotlarni IRSga taqdim etishi shart. Ushbu mexanizm soliq shaffofligini oshirish, yashirin daromadlarni aniqlash va soliqdan boʻyin tovlash holatlarining oldini olishda muhim vosita sifatida namoyon boʻladi.

FATCA va uning Yevropa Ittifoqidagi oʻxshash shakli — CRS (Common Reporting Standard) tizimining solishtirma tahlili D. Spenser kabi tadqiqotchilar ishlarida keng yoritilgan boʻlib, ularda axborot almashinuvining xalqaro investitsion muhitga taʼsiri tahlil qilingan.

Oʻzbekistonda mazkur yoʻnalishdagi tadqiqotlar hali yetarli darajada keng emas, biroq ayrim iqtisodchi va soliq huquqi sohasidagi mutaxassislar tomonidan muhim ilmiy izlanishlar olib borilgan. Jumladan, J. Qudratov, A. Mamarasulov, Sh. Norqobilov kabi olimlar ikki tomonlama soliq shartnomalari, soliq rezidentligini aniqlash mezonlari hamda xalqaro soliqqa tortish masalalariga bagʻishlangan ilmiy ishlari bilan ushbu sohaga munosib hissa qoʻshgan. Ularning tadqiqotlarida xalqaro tajriba, xususan, AQSH modelini Oʻzbekiston soliq tizimiga moslashtirish imkoniyatlari ham tahlil qilingan.

Shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasi Davlat soliq qoʻmitasi, Moliya vazirligi hamda Iqtisodiy tadqiqotlar instituti tomonidan tayyorlanadigan tahliliy materiallar ushbu mavzuni milliy nuqtai nazardan oʻrganishda muhim manba boʻlib xizmat qiladi. Mazkur manbalar soliq siyosatini isloh qilish, xalqaro soliq standartlariga moslashish hamda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish boʻyicha institutsional yondashuvlarni ishlab chiqishda amaliy ahamiyatga ega.

AQSHning ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish tajribasini oʻrganishda yuqorida qayd etilgan ilmiy adabiyotlar, normativ hujjatlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlari mustahkam nazariy hamda amaliy asos boʻlib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur ilmiy maqolani tayyorlash jarayonida tadqiqotni amalga oshirishning umumiy va maxsus usullaridan keng foydalanildi. Xususan, tizimli tahlil usuli orqali ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish metodologiyasining tarkibiy elementlari oʻzaro bogʻliqlikda oʻrganildi.

Tarixiylik va mantiqiylik yondashuvlari yordamida xalqaro soliqqa tortish munosabatlarining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilindi. Induksiya va deduksiya usullari asosida umumiy nazariy qarashlardan kelib chiqib xulosalar shakllantirildi hamda alohida holatlar misolida ilmiy umumlashmalar berildi.

Analiz va sintez usullari orqali AQSH tajribasida qo'llanilayotgan mexanizmlar, jumladan, soliq krediti, xalqaro soliq shartnomalari, CFC qoidalar va axborot almashinuvi tizimlari alohida hamda o'zaro uyg'unlikda tadqiq etildi. Qiyosiy va selektiv tanlab tadqiq qilish usullari vositasida AQSH amaliyoti boshqa xalqaro yondashuvlar bilan solishtirildi va O'zbekiston amaliyotiga mos jihatlari ajratib olindi.

Shuningdek, monografik tahlil va guruhlash usullari yordamida mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va statistik materiallar tizimlashtirilib, tegishli ilmiy xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishda soliq krediti eng keng tarqalgan metod hisoblanadi. Bu usul orqali chet elda to'langan soliq to'liq yoki qisman AQSHdagi soliqlardan hisobdan chiqariladi. Agar mamlakat bilan ikki tomonlama shartnoma tuzilgan bo'lsa, unda maxsus qoidalar amal qiladi.

AQSH xalqaro amaliyotda "jahon daromadi" tamoyili asosida ish tutadi, ya'ni fuqarolar qaysi davlatda daromad olmasin, soliq to'lash majburiyati saqlanadi. Shu bois, metodlarning aniq qo'llanishi o'ta muhimdir.

1-jadvalda AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishga oid metodlarni tahlil qilingan.

1-jadval. AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishda qo'llaniladigan asosiy metodlar¹

№	Metod nomi	Qisqacha tavsifi	Afzalliklari	Qo'llanish sohasi
1	Soliq krediti usuli (Foreign Tax Credit)	AQSH fuqarosi chet elda to'lagan soliq miqdori AQSHdagi soliqlardan chegiriladi.	Soliq yukini pasaytiradi, takroriy soliqdan saqlaydi.	Yuqori daromadli shaxslar
2	Soliqdan ozod qilish (Exemption method)	Chet elda olingan daromad AQSHda soliqqa tortiladigan bazadan chiqarib tashlanadi	Soliq tizimini soddalashtiradi, ikkiyoqlama soliq to'lash imkoniyatidan voz kechiladi.	Ikki tomonlama shartnomalarda
3	Soliqni hisobdan chiqarish (Deduction method)	Chet elda to'langan soliqlar umumiy xarajat sifatida hisobdan chiqariladi	Mahalliy soliq majburiyatini qisman kamaytiradi	Ishbilarmon shaxslar
4	Soliq shartnomalari (Tax Treaties)	AQSH va boshqa davlatlar o'rtasida tuzilgan bitimlar orqali daromad turlari bo'yicha tartib belgilanadi	Soliq yurishini aniq belgilaydi, rezidentlikni aniqlaydi	Barcha soliq to'lovchilar

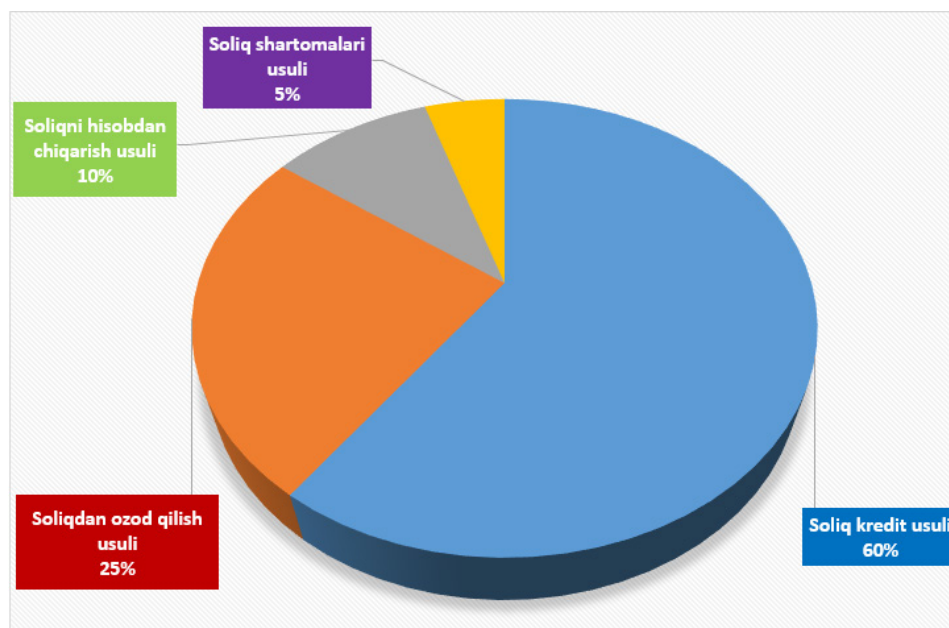
Ushbu jadvalda xalqaro miqyosda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etishda qo'llaniladigan to'rtta asosiy usul tahlil qilingan bo'lib, har bir usulning mohiyati, afzalliklari va qo'llanilish sohalari qisqacha ifodalangan. AQSH tajribasi asosida berilgan ushbu usullar global soliq siyosatida muhim o'rin tutadi. Endi ushbu usullarni tahlil qilib chiqamiz.

Soliq krediti usuli (Foreign Tax Credit) – AQSH fuqarosi chet elda to'lagan soliq miqdori AQSHdagi soliqdan to'g'ridan-to'g'ri chegiriladi. Bu nafaqat ikkiyoqlama soliq solinishining oldini oladi, balki yuqori daromadli shaxslar uchun soliq yukini sezilarli darajada kamaytiradi. Afzallik sifatida soliq yukining pasayishi va takroriy soliqdan saqlanish ko'rsatiladi. Shu bois, bu usul asosan xalqaro faoliyat yuritadigan va katta daromadga ega shaxslar tomonidan qo'llaniladi.

Soliqdan ozod qilish usuli (Exemption Method) – chet elda olingan daromadni soliqqa tortiladigan bazadan chiqarishga asoslangan. Ya'ni, chet elda topilgan daromad AQSHdagi soliq hisob-kitobidan butunlay ozod etiladi. Bu soliq tizimini soddalashtiradi va ikki yurisdiksiyada bir vaqtning o'zida soliq to'lashdan xalos etadi. Ushbu usul ko'pincha ikki tomonlama soliq shartnomalarida aks etadi va davlatlararo soliq munosabatlarini tartibga solishda muhim vosita hisoblanadi.

¹ Muallif tomonidan tayyorlandi.

Soliqni hisobdan chiqarish usuli (Deduction Method) – chet elda to'langan soliqlar umumiy xarajat sifatida hisobga olinib, mahalliy soliq bazasidan chiqariladi. Ammo bu to'g'ridan-to'g'ri chegirma emas, balki xarajat sifatida inobatga olinadi. Natijada mahalliy soliq majburiyati biroz kamayishi mumkin, lekin yuqori daromadli shaxslar uchun samarali emas. Ushbu usul asosan kichik tadbirkorlik subyektlari yoki ishbilarmon shaxslar tomonidan qo'llaniladi.

1-rasm. AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish vositalarining qo'llanish darajasi (%)²

Soliq shartnomalari usulida (Tax Treaties) xalqaro miqyosda eng ko'p qo'llaniladigan mexanizm bo'lib, davlatlar o'rtasida tuzilgan bitimlar orqali daromad turlari bo'yicha soliq solish tartibini belgilaydi. Bunday shartnomalar orqali soliq yurishini aniq belgilash, rezidentlikni aniqlash va ikkiyoqlama soliqni bartaraf etish kabi masalalar tartibga solinadi. Shu bois, bu usul barcha soliq to'lovchilar uchun dolzarb hisoblanadi. Ushbu usullar soliq yukini optimallashtirish, ikki yurisdiksiya o'rtasidagi soliq nizolarini kamaytirish va investitsiya muhitini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Har bir usulning afzalliklari va cheklovlari bor. Masalan, soliq krediti yuqori daromadli fuqarolar uchun ma'qul bo'lsa, soliqdan ozod qilish soddalikni ta'minlaydi. Soliqni xarajat sifatida hisoblash esa faqat qisman yengillik beradi. Soliq shartnomalari esa yuridik aniqlik va huquqiy kafolatlarni ta'minlaydi. Davlatlar ushbu usullardan o'z soliq siyosatlarini va xalqaro munosabatlariga qarab foydalanadilar. AQSHda soliqdan qochishni kamaytirishda usullar tanlanishini tahliliy taqsimot 1-rasmda keltirib o'tilgan.

Yuqoridagi rasmda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish usullaridan foydalanish tahlili keltirilgan bo'lib, unda soliq krediti usuli 60 foizni tashkil etmoqda. Bu eng ko'p qo'llaniladigan usul bo'lib, yuqori daromadli shaxslar tomonidan afzal ko'riladi, chunki u to'g'ridan-to'g'ri soliqdan chegirma berish imkonini beradi. Soliq yukini sezilarli darajada kamaytiradi. Uni tatbiq etish uchun mukammal hisobot va soliq organlari o'rtasida axborot almashinuvi kerak bo'ladi. Bu uni samarali, biroq ayni paytda murakkab usulga aylantiradi.

Soliq krediti usuli ikkiyoqlama soliqni bartaraf etishda eng samarali va keng qo'llaniladigan mexanizmlardan biri hisoblanadi. Bu usul ayniqsa xalqaro daromadga ega bo'lgan, ya'ni bir davlatda yashab, boshqa davlatda faoliyat yuritadigan jismoniy yoki yuridik shaxslar uchun mos keladi. Unga ko'ra, shaxs yoki korxona chet elda to'langan soliqlarini o'z mamlakatidagi soliq majburiyatlaridan ma'lum miqdorda chegirma qilishi mumkin. Soliq krediti usuliga muvofiq, soliq to'lovchi bir vaqtning o'zida ikki davlatda ham soliq to'lash majburiyatiga ega bo'lsa, u holda u chet elda to'langan soliqlarni o'z yurtidagi soliqlardan chegirishi mumkin. Masalan, AQSH fuqarosi Germaniyada ma'lum miqdorda daromad topib, u yerda soliq to'lasa, AQSHdagi soliq hisob-kitobida ana shu to'langan summani chegirma qilishi mumkin bo'ladi. Bu ikki davlatda bir xil daromad uchun qayta-qayta soliq to'lanishining oldini oladi. Soliq yukini kamaytirish borasida chet elda to'langan soliqlar hisobga olingani uchun jami soliq majburiyati ancha pasayadi. Takroriy soliqdan himoya qilishda bir daromad manbai uchun ikkiyoqlama soliq to'lash ehtimoli yo'qqa chiqariladi. Xalqaro faoliyatni rag'batlantirishda chet elda biznes yuritishni yoki investitsiya kiritishni qulaylashtiradi.

2 Muallif tomonidan tayyorlandi.

Bu usul asosan yuqori daromadli shaxslar va xalqaro darajada faoliyat yurituvchi korxonalar tomonidan keng qo'llaniladi. U qo'llaniladigan holatlarda soliq organlari o'rtasida aniq ma'lumot almashinuvi, hisobotlar va tasdiqlovchi hujjatlar talab etiladi. Bu esa shaffoflik va tizimli yondashuvni talab qiladi. Garchi mazkur usul samarali bo'lsa-da, uni to'g'ri tatbiq etish uchun muayyan soliq kodekslari, xalqaro shartnomalar va hisobot mezonlariga rioya qilish talab qilinadi. Ba'zi hollarda chet elda to'langan soliq to'liq emas, faqat belgilangan miqdordagina chegirma qilinadi. Soliq krediti usuli – xalqaro soliqqa tortish tizimidagi eng muhim va ishonchli mexanizmlardan biri bo'lib, u soliq to'lovchilarning ikki davlatdagi soliq majburiyatlarini uyg'unlashtirish orqali noqulayliklarni kamaytiradi. Bu usul orqali fuqarolar o'z iqtisodiy faoliyatlarini xalqaro miqyosda erkin amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Soliqdan ozod qilish usuli 25 foizni tashkil etib, ikkinchi o'rindagi keng tarqalgan usul hisoblanadi. Bu metod xalqaro shartnomalar doirasida tez-tez qo'llaniladi va soliq tizimini soddalashtirishda muhim. Chet elda olingan daromadni mahalliy soliq hisob-kitobidan chiqarish evaziga ikkiyoqlama soliqdan himoya hosil qilinadi. Bunday yondashuv aksariyat hollarda bitimlarga asoslangan bo'ladi.

Soliqdan ozod qilish usuli (Exemption Method) – rezident shaxsning chet elda olgan daromadlarini o'z mamlakatida soliqqa tortishdan ozod qilishni nazarda tutadigan mexanizm hisoblanadi. Ushbu usulda, agar fuqaro yoki yuridik shaxs chet davlatda ma'lum miqdorda daromad orttirs va ushbu daromad uchun chet elda soliq to'lagan bo'lsa, uning rezident mamlakatidagi soliq organlari mazkur daromadga yana qayta soliq solinmaydi. Amaliyotda, ikki tomonlama soliqqa tortishni bartaraf etish usullari orasida soliqdan ozod qilish usulining samaradorlik darajasi taxminan 25% deb baholanadi. Bu raqam ushbu usul qo'llanilganda, ikki tomonlama soliqqa tortilish holatlarining taxminan to'rt dan bir qismini bartaraf etishi mumkinligini anglatadi. Qolgan holatlarda boshqa usullar (masalan, kredit berish usuli yoki imtiyozli hisoblash) samaraliroq bo'ladi.

Rezident shaxs chet elda daromad olganda, masalan, o'zbekistonlik bir tadbirkor AQSHda biznes yuritib, u yerda daromad ko'radi. Daromad chet elda soliqqa tortiladi. Tadbirkor Germaniya qonunchiligiga muvofiq, u yerda belgilangan soliqni to'laydi. O'zbekistonda ushbu daromad soliqdan ozod etiladi. Agar O'zbekiston va AQSH o'rtasida ikki tomonlama soliq solishdan qochish bo'yicha bitim mavjud bo'lsa va unda "soliqdan ozod qilish usuli" ko'zda tutilgan bo'lsa, tadbirkor O'zbekistonda bu daromad uchun qo'shimcha soliq to'lamaydi. Soliq to'lovchilar uchun yuk yengillashadi, chunki bir xil daromad uchun ikki davlatda soliq to'lashga to'g'ri kelmaydi. Investorlarni rag'batlantiradi, chunki chet davlatlarda faoliyat yuritishda soliq yuki kamayadi. Mamlakatning soliq siyosati xalqaro talablarga muvofiqlashadi. Agar chet eldagi soliq stavkasi juda past bo'lsa, rezident davlat soliq tushumidan mahrum bo'lishi mumkin. Daromad manbasi va uning qonuniyligi aniq aniqlanmasa, soliqdan qochish uchun imkoniyat yaratilishi mumkin. Misol tariqasida, bir o'zbekistonlik investor AQSHda 100 mln so'm daromad orttirdi va u yerda 10% stavka bo'yicha 10 mln so'm soliq to'ladi. O'zbekistonda soliq stavkasi 15% bo'lsa ham, agar ushbu daromad soliqdan ozod qilinishi nazarda tutilgan bo'lsa, investor O'zbekistonda bu daromad uchun qayta soliq to'lamaydi.

Soliqni hisobdan chiqarish usuli 10 foizni tashkil etib, ushbu usulning hissasi nisbatan kam. Buning sababi foydadan chegirma sifatida qayd etiladi, lekin to'g'ridan-to'g'ri chegirma berilmaydi. Natijada, soliq yuki to'liq kamaymaydi. Bu usulni asosan kichik biznes va mahalliy faoliyat yurituvchi subyektlar qo'llaydi.

Soliqni hisobdan chiqarish usuli – rezident davlat tomonidan fuqaro yoki yuridik shaxsning chet elda to'lagan soliq miqdorini mahalliy soliqdan qisman yoki to'liq hisobga olishini nazarda tutadi. Boshqacha qilib aytganda, ushbu usulda soliq to'lovchi o'z davlatidagi soliq majburiyatidan chet elda to'langan soliqni hisobdan chiqaradi va faqat farq qismi to'lanadi. Soliqni hisobdan chiqarish usuli xalqaro amaliyotda keng tarqalgan bo'lsa-da, uning ikki tomonlama soliqqa tortilishni to'liq bartaraf etishdagi samaradorlik darajasi taxminan 10% deb baholanadi. Bu – ushbu usul faqat muayyan sharoitlarda to'liq samara beradi, aks holda to'liq ozodlikni emas, balki qisman yengillikni taqdim etadi.

Usulning ishlash mexanizmi: daromad manbai chet elda bo'lsa, soliq to'lovchi (jismoniy yoki yuridik shaxs) chet davlatda daromad orttiradi va u yerdagi qonunlar asosida soliq to'laydi. Soliq majburiyati vujudga kelganda, bir vaqtda ushbu shaxs o'z davlatining rezidenti sifatida ushbu daromad uchun mahalliy soliqni ham to'lashi kerak bo'ladi. Chet elda to'langan soliq hisobdan chiqarilganda, mahalliy soliqni hisoblashda chet elda to'langan soliq summasi hisobdan chiqarilib, faqat qolgan qism to'lanadi. Misol uchun, aytaylik, o'zbekistonlik tadbirkor AQSHda 100 mln so'mlik daromad orttirdi. U Turkiyada bu daromad uchun 20% stavka bilan 20 mln so'm soliq to'ladi. O'zbekistonda esa ushbu turdagi daromad uchun 15% stavka belgilangan.

Bu holda AQSHda to'langan soliq 20 mln so'm, O'zbekistondagi majburiyat 15 mln so'm; AQSHda to'langan soliq O'zbekistonnikidan yuqori bo'lgani uchun O'zbekistonda hech qanday qo'shimcha soliq to'lanmaydi, va soliq to'lovchi to'lagan summani to'liq hisobdan chiqaradi. Agar AQSHda stavka 10% bo'lganida edi, u holda AQSHda to'langan soliq 10 mln so'm, O'zbekistondagi stavka 15%, qayta to'lanadigan summasi 5 mln so'm (faqat farqi to'lanadi).

Usulning afzalliklari: qisman bo'lsa ham, ikki tomonlama soliq yuki yengillashadi. Soliq to'lovchi ikki davlatdagi faoliyatini qonuniy asosda yuritish imkoniga ega bo'ladi. Xalqaro investitsiya muhitini yaxshilaydi.

Kamchiliklari: agar chet elda to'langan soliq yuqori bo'lsa, rezident davlatdagi soliq hisobga o'tmay qoladi va ikki davlatda ham soliq to'lash ehtimoli yuzaga keladi. Hisoblash jarayoni texnik jihatdan murakkab bo'lishi mumkin. Har ikki davlatda soliq rejalari turlicha bo'lgani sababli, ba'zan tengsizliklar kelib chiqadi.

Soliq shartnomalari usulidan foydalanish 5 foizni tashkil etib, tarkibiy jihatdan katta ahamiyatga ega bo'lsa-da, amaliyotda mustaqil usul sifatida kamroq qo'llaniladi. Bu bitimlar asosida boshqa usullar faollashadi. Soliq shartnomalari yurisdiksiyalarning aniq soliq siyosatini belgilashda xizmat qiladi va rezidentlik maqomini aniqlashda muhim.

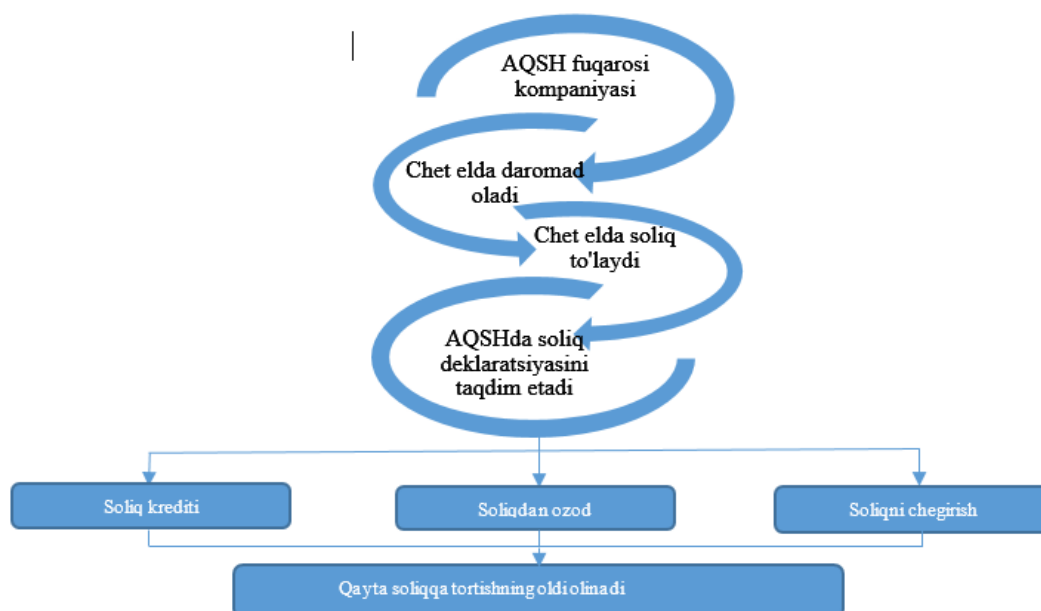
Soliq shartnomalari usuli (Treaty-Based Method) – bu xalqaro soliq munosabatlarida ikki yoki undan ortiq davlatlar o'rtasida tuzilgan maxsus shartnomalar orqali ikki tomonlama soliqqa tortilish holatlarini bartaraf etishni nazarda tutadi. Ushbu usulda aniq davlatlar o'rtasidagi soliq majburiyatlari, imtiyozlar, daromad manbalarining taqsimoti va soliq yukini kamaytirish mexanizmlari shartnomada belgilab qo'yiladi. Ilmiy va amaliy manbalarda ushbu usulning samaradorlik darajasi taxminan 5% deb baholanadi. Bu usul boshqa usullarga nisbatan kamroq qo'llaniladi, chunki u alohida davlatlar bilan kelishuv tuzishni talab qiladi va har bir shartnoma o'ziga xos holatni qamrab oladi. Shuning uchun, bu usul umumiy hal etish vositasi emas, balki shartnoma mavjud bo'lgan holatlardagina amal qiladi.

Qo'llanish mexanizmi bo'yicha, ikki davlat o'rtasida shartnoma tuziladi. Bu shartnomalar "Ikki tomonlama soliq solishdan qochish to'g'risidagi bitim" deb nomlanadi. Ular xalqaro huquq normalariga asosan ishlab chiqiladi (masalan, OESR yoki BMT modellari asosida). Shartnoma soliq yukini taqsimlaydi, masalan, kapital foizlari, dividendlar, royalti yoki ish haqi kabi daromad manbalariga qaysi davlatda soliq solinishi shartnomada aniq belgilanadi. Daromad to'liq ozod qilinadi yoki pasaytirilgan stavka bilan solinadi.

Agar shartnoma mavjud bo'lsa, daromad manbasi bo'lgan davlat ma'lum soliq imtiyozi beradi – masalan, soliq stavkasi 15% emas, 5% qilib belgilanishi mumkin. Ikkinchi davlatda ushbu daromad soliqqa tortilishdan yoki to'liq, yoki soliq hisobdan chiqarish orqali ozod etiladi. Misol tariqasida aytaylik, O'zbekiston va AQSH o'rtasida ikki tomonlama soliq shartnomasi mavjud. O'zbekistonlik investor AQSHdagi kompaniya aksiyalaridan 100 mln so'mlik dividend oladi. AQSHda ichki qonunchilikka ko'ra bunday dividendga 25% soliq solinadi. Biroq, O'zbekiston-AQSH shartnomasiga ko'ra, dividendlar uchun faqat 5% stavka bilan soliq solinishi kerak deyilgan.

Bu holatda AQSH soliqni 5% stavkada oladi (25% emas), qolgan 95 mln so'm O'zbekistonda hisobga olinib, mumkin bo'lsa, soliqdan ozod qilinadi yoki hisobdan chiqariladi.

Buni afzallik tomonlari: davlatlar o'rtasida aniq, huquqiy jihatdan barqaror soliq munosabatlari o'rnatiladi. Soliq to'lovchi uchun soliq rejalashtirish imkoniyati kengayadi. Investorlar uchun huquqiy kafolatlar yaratiladi. Soliqdan qochish holatlari kamayishiga yordam beradi. Kamchiliklari: faqat shartnoma mavjud bo'lgan davlatlar uchun amal qiladi. Har bir shartnomada turlicha shartlar bo'lishi mumkin, bu esa soliq to'lovchilar uchun tushunishda qiyinchilik tug'diradi.

2-rasm. AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishdan qochish jarayonlar sxemasi³.

3 Muallif tomonidan tayyorlandi.

Shartnoma ishlab chiqish va imzolash jarayoni murakkab va vaqt talab qiladi. Soliq organlari tomonidan noto'g'ri talqin qilinishi mumkin, bu esa huquqiy nizolarga olib keladi. Soliq shartnomalari usuli – ikki tomonlama soliqqa tortishni oldini olishdagi yuridik asoslangan va o'zaro kelishuvga tayanadigan mexanizm bo'lib, har bir shartnoma orqali aniq masalalar yechimiga erishiladi. Garchi bu usul faqat muayyan davlatlar bilan tuzilgan shartnomalar doirasida amal qilsa-da, uning yuridik kuchga ega bo'lishi va aniq huquqiy mexanizmlarini o'z ichiga olishi uni muhim ahamiyatga ega vositaga aylantiradi. Diagrammada ko'rsatilgan raqamlardan kelib chiqib, soliq krediti usuli amaliyotda eng samarali va keng tarqalgani ko'rinadi. Qolgan usullar esa muayyan sharoitlarda va shartnomalar asosida qo'llaniladi. Bu taqsimot xalqaro soliqqa tortishda qaysi mexanizmlarga ko'proq ishonch bildirilayotganini aniq ko'rsatadi. AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish metodlaridan biri 2-rasmda keltirilgan sxema shaklida tahlil qilingan. Yuqoridagi sxemadan ko'rinib turibdiki, AQSHda ikkiyoqlama soliqqa tortishdan qochish jarayoni kengroq va to'liq tavsiflangan. Bu sxema AQSHda fuqarolar va kompaniyalar uchun soliq to'lash va ikkiyoqlama soliqqa tortishdan qochish mexanizmlarini tahlil qilishga yo'naltirilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Globallashuv jarayonlarining chuqurlashuvi natijasida davlatlar o'rtasidagi savdo-iqtisodiy aloqalar tobora kengayib bormoqda. Bunday sharoitda xalqaro soliqqa tortish masalalari, ayniqsa, ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish zarurati alohida dolzarblik kasb etmoqda. Xorijiy davlatlarda faoliyat yurituvchi jismoniy va yuridik shaxslarning daromadlari bir vaqtning o'zida ham manba davlatda, ham rezidentlik davlatida soliqqa tortilishi soliq yukining ortishiga sabab bo'ladi. Bu holat investitsiya faolligining pasayishiga, iqtisodiy munosabatlarning murakkablashishiga hamda ayrim hollarda norasmiy faoliyatning kuchayishiga olib kelishi mumkin. AQSH tajribasi shuni ko'rsatadiki, ikkiyoqlama soliqqa tortish muammosini hal etishda faqat ikki tomonlama soliq shartnomalari bilan cheklanib qolish yetarli emas. Mazkur yo'nalishda ichki qonunchilik doirasida ham samarali mexanizmlarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Xususan, Foreign Tax Credit (FTC) mexanizmi xorijda to'langan soliqlarni AQSHdagi soliq majburiyatlaridan chegirish imkonini beradi. Natijada ayni bir daromadni ikki marotaba soliqqa tortishning oldi olinadi va soliq tizimida adolatlilik ta'minlanadi. Ushbu mexanizm nafaqat soliq to'lovchilar manfaatlarini himoya qiladi, balki xalqaro iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirishga ham xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, AQSH xalqaro soliqqa tortish tizimida yuqori samaradorlikka nafaqat ikkiyoqlama soliq shartnomalari tarmog'i, balki ichki qonunchilikdagi ilg'or institutsional yondashuvlar orqali ham erishgan. Jumladan, FATCA va CFC kabi mexanizmlar xorijdagi daromadlar va aktivlarning shaffofligini ta'minlash, soliq bazasini kengaytirish, soliqdan bo'yin tovlash holatlarini qisqartirish hamda xalqaro axborot almashinuvi tizimini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

O'zbekiston amaliyoti tahlili ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish sohasida tizimni yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi. Xususan, amaldagi ikki tomonlama soliq shartnomalari tarmog'ini kengaytirish hamda ayrim shartnomalarni zamonaviy xalqaro talablarga muvofiqlashtirish zarurati kuzatilmoqda. Shu bilan birga, xorijda to'langan soliqlarni milliy soliq majburiyatlari hisobidan aniq va tizimli tarzda chegirish mexanizmlarini rivojlantirish xorijda daromad olayotgan fuqarolar va investorlar uchun yanada qulay sharoit yaratadi.

Mazkur jihatlarni inobatga olgan holda, quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiqdir.

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga xorijda to'langan soliqlarni hisobga olish va ularni ichki soliq majburiyatlaridan chegirishning aniq mexanizmini kiritish lozim. Bu xalqaro iqtisodiy faoliyat yurituvchi soliq to'lovchilar uchun qulaylik yaratadi hamda adolatli soliqqa tortish tamoyilini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish to'g'risidagi shartnomalarni ko'paytirish va amaldagilarini qayta ko'rib chiqish zarur. Ayniqsa, O'zbekistonning asosiy savdo-iqtisodiy hamkorlari bilan amaldagi bitimlarni xalqaro standartlar, jumladan BEPS tamoyillari asosida yangilash muhim hisoblanadi.

Uchinchidan, soliq ma'lumotlarining avtomatik almashinuvi tizimini joriy etish maqsadga muvofiq. Bu xorijdagi daromadlar va aktivlar ustidan nazoratni kuchaytirish, soliq shaffofligini oshirish hamda noqonuniy daromadlarni yashirish holatlarining oldini olishga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, xorijiy investorlar uchun ikkiyoqlama soliqqa tortilmaslik kafolatlarini huquqiy jihatdan aniq belgilash zarur. Bu O'zbekistonning investitsion jozibadorligini oshiradi hamda mamlakatga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimini rag'batlantiradi.

Beshinchidan, xalqaro soliqqa tortish bilan bog'liq jarayonlarni samarali boshqarish uchun soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish, xalqaro elektron platformalar bilan integratsiyani kengaytirish va soliq organlarining institutsional salohiyatini oshirish muhimdir.

Umuman olganda, xalqaro iqtisodiy raqobat tobora kuchayib borayotgan hozirgi sharoitda har bir davlat o'z soliq siyosatini nafaqat ichki manfaatlar, balki global soliq tendensiyalarini inobatga olgan holda izchil

takomillashtirib borishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, AQSHning ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish bo'yicha tajribasi O'zbekiston uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Mazkur tajribani milliy qonunchilik va amaliyotga moslashtirish orqali O'zbekistonda zamonaviy, shaffof, adolatli hamda investitsiyalar uchun yanada jozibador soliq tizimini shakllantirish imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Arnold, Brian J., and Michael J. McIntyre. *International Tax Primer*. 2nd ed. The Hague; London; New York: Kluwer Law International, 2002.
2. Avi-Yonah, Reuven S. "Double Tax Treaties: An Introduction." In *The Effect of Treaties on Foreign Direct Investment: Bilateral Investment Treaties, Double Taxation Treaties, and Investment Flows*, edited by Karl P. Sauvant and Lisa E. Sachs, 99–106. Oxford: Oxford University Press, 2009.
3. Doernberg, Richard L. "Overriding Tax Treaties: The U.S. Perspective." *Emory International Law Review* 9 (1995): 71–114.
4. Internal Revenue Service. *Publication 901: U.S. Tax Treaties*. Rev. September 2024. Washington, DC: IRS, 2024.
5. Kobetsky, Michael. *International Taxation of Permanent Establishments: Principles and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
6. OECD. *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2017*. Paris: OECD Publishing, 2017.
7. Saunders, Roy. "Understanding Double Tax Treaties." *International Business Structuring Association*, 31 July 2014.
8. United States Department of the Treasury. *Convention Between the Government of the United States of America and the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with Respect to Taxes on Income and on Capital Gains*. London, 24 July 2001.
9. United States Department of the Treasury. *Technical Explanation of the Convention Between the United States of America and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. Washington, DC, 22 July 2002.
10. United States Department of the Treasury. *United States Model Income Tax Convention*. Washington, DC: U.S. Department of the Treasury, 2016.
11. Van der Merwe, Diana H. "A Challenging Move on the International Stage: Zero Withholding on Direct Dividends in the New US-UK Tax Treaty." *LLRX*, 2 December 2002.
12. Викулов, К. Е. *Правила налогообложения иностранных организаций, действующих через постоянное представительство: опыт ОЭСР и правовое регулирование в России: дис. канд. юрид. наук: 12.00.14. Москва, 2011.*

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100